LEKCE 8
NĚKOLIKANÁSOBNÉ VĚTNÉ ČLENY

NĚKOLIKANÁSOBNÉ VĚTNÉ ČLENY (NVČ)/ОДНОРІДНІ ЧЛЕНИ РЕЧЕННЯ

Týkají se téhož slova ve větě, odpovídají na tutéž otázku a vyslovují se s intonací výčtu nebo protikladu. Musejí být téhož druhu jak dle smyslu, tak i gramaticky, a musejí být na téže úrovni řízení ve větě:
a) *Тут були* ***і авіатори, і танкісти, і артилеристи.*** *(О. Гончар.)* **X nelze "й офіцери"** neboť jde o pojem jiného druhu než předchozí slova;
b) *Люблять жінки свою ланкову* ***за слово*** *тверде,* ***за*** *веселу* ***вдачу*** *й надійну* ***дружбу.*** *(А. Шиян.)* **X nelze**: "за слово тверде, за веселу вдачу і **що вона надійна подруга**" — protože větný člen a vedlejší věta nemohou být rovnoprávné;
c) *Наш обов'язок — сумлінно* ***вчитися і допомагати*** *батькам.* **X nelze**: "...сумлінно вчитися **і допомога** батькам" — neboť substantivum a neurčitý tvar slovesa nejsou stejnorodé.

Několikanásobné větné členy jsou holé (vyjádřené jedním plnovýznamovým slovem) nebo rozvité (vyjádřené skupinou slov). Je mezi nimi souřadný vztah, vyjádřený:
a) bez pomoci spojek: *Ми чуєм трав зелений* ***крик,*** *дощів задумані* ***рефрени.*** *(І. Драч.);*
b) pomocí souřadicích spojek ***і, та, а, але, проте, зате, однак, все ж, або, чи****:*
1. *І так* ***свіжо і синьо у небі й душі,*** *тільки никнуть квітки посмутнілі.* *(В. Сосюра.)*
2. ***Вирветься крик чи іржання та й*** *знову у шумі* ***зіллється.*** *(П. Тичина.);*
c) pomocí opakovaných souřadicích spojek *і... і, та... та, або… або, чи... чи, то... то, ні... ні* (taková spojka se opakuje dvakrát nebo vícekrát za sebou): ***І сонце, й день, і вишня*** *в цвіті,* ***і*** *творчості крилата* ***мить.*** *(П. Тичина.);*
d) pomocí párových souřadicích spojek *не тільки... а й; як... так і; хоч... але; якщо не... то* (první část spojky stojí před prvním stejnorodým větným členem, druhá část před druhým): *Мужню силу* ***хоч похилить*** *горе,* ***та не зломить,*** *в підлість не поверне.* *(І. Франко.)*

Pokud věta jednoduchá obsahuje dva nebo více **podmětů, přísudků** či **předmětů**, jsou všechny stejnorodé.
1. Ми віддамо Вітчизні всі ***пориви, і*** *дум* ***політ, і силу*** *наших рук.* *(В. Сосюра.)*
2. В своїй хаті своя ***й правда, і сила, і воля.***
3. В яру колись гайдамаки табором ***стояли, лагодили*** *самопали, ратища* ***стругали.***
4. Наша ***дума,*** *наша* ***пісня не вмре, не загине.*** *(З тв. Т. Шевченка.)*

Přívlastky mohou být stejnorodé i nestejnorodé (***важка, чорна*** *хмара* i ***важка чорна*** *хмара*).
Přívlastky jsou nestejnorodé, pokud charakterizují týž předmět z různého úhlu pohledu (***безмежний*** [розмір] ***золотий***[забарвлення] ***пшеничний*** [культура] лан);
Stejnorodé jsou, pokud charakterizují předmět v jednom smyslu (například v pozitivním: ***холодна, чиста, смачна*** *вода.*) Stejnorodé jsou i tehdy, jestliže jsou výčtem vlastností (***сині, червоні, фіолетові*** *смуги*).
Stejnorodé přívlastky lze obvykle nahradit jedním slovem (***важка, чорна хмара*** *— гнітюча;* ***сині, червоні, фіолетові смуги*** *— різнобарвні*). Vyslovují se s výčtovou intonací.
1. Світало. ***Голубі, сині, фіолетові, рожеві*** *[різнобарвні] пасма снувались над горами.* *(І. Цюпа.)*
2. Знову потекли ***теплі, лагідні, задумливі*** *[приємні] дні.* *(В. Козаченко).*
3. Кругом хати росли ***старі велетенські волоські*** *[неоднорідні: у різних планах] горіхи.* *(І. Нечуй-Левицький.)*
4. Вся кучерява долина здається залитою ***буйними зеленими морськими прозорими*** *[у різних планах] хвилями.* *(І. Нечуй-Левицький.)*

Přívlastky jsou stejnorodé, pokud první stojí nerozvitý přívlastek a druhý je rozvitý (***літній, залитий сонцем*** *день*). Pokud je postavení opačné, jde o přívlastky nestejnorodé (***залитий сонцем літній*** *день*). Přívlastky stojící po rozvíjeném slovu, jsou obvykle stejnorodé: *Твої очі — як те море* ***супокійне, світляне.*** *(І. Франко.)*

Příslovečná určení jsou stejnorodá pouze tehdy, pokud vyjadřují výčet (*у парках, садах і лісах; вранці, вдень і ввечері; радісно, весело, із запалом*). Jestliže různým způsobem charakterizují děj, jsou nestejnorodá (*вранці у парку радісно*). Stejně jako ta, která sice odpovídají na stejnou otázku, avšak navzájem se doplňují, jsou na sobě závislá (*на галявині в лісі*).

INTERPUNKČNÍ ZNAMÉNKA VE VĚTÁCH S NĚKOLIKANÁSOBNÝMI VĚTNÝMI ČLENY

Čárka se PÍŠE

- Mezi NVČ obvykle píšeme čárku, přičemž opakovaná spojka nemá vliv na psaní čárky: *Я **живу, і борюсь, і творю** для людей.* *(В. Забаштанський.)*

Čárka se NEPÍŠE

- Mezi dvěma NVČ, pokud jsou spojeny spojkou *і(й), та (=і), або, чи: На розпутті кобзар **сидить та** на кобзі **грає.*** *(Т. Шевченко.)*
  Pozor! Jestliže je spojka **та** užita ve významu **але,** pak se čárka píše: ***Тече** вода в синє море, **та*** [але] ***не витікає.*** *(Т. Шевченко.)*

- Mezi dvěma nerozvitými NVČ, spojenými opakující se spojkou **і... і, ні... ні,** jestliže jde o ustálené spojení typu: *і сміх і гріх, і сяк і так, і вдень і вночі, ні вдень ні вночі, ні світ ні зоря, ні се ні те, ні сіло ні впало, ні живий ні мертвий, ні пуху ні пера, ні в тин ні в ворота, ні за що ні про що, ні слуху ні духу* apod: *Світ який — **ні краю ні кінця!*** *(В. Симоненко.)*

POMLČKA

- Pokud druhý větný člen stojí v protikladu k prvnímu (lze před ním napsat odporovací spojku **а, але**), vyjadřuje příčinu, následek, doplnění, náhlou změnu událostí:
  *1. Хай вітер в вічі, **умри** — [але] **не стій!*** *(М. Бажан.)*
  *2. **Було** колись — [та] **минулося,** не вернеться знову.* *(Т. Шевченко.)*

STŘEDNÍK

- Někdy se mezi široce rozvitými nebo obsahově vzdálenými NVČ píše středník*:*

Сидить** батько кінець стола, на руки **схилився; не дивиться** на світ божий; тяжко **зажурився.

(Т. Шевченко).

ZOBECŇUJÍCÍ SLOVA A INTERPUNKČNÍ ZNAMÉNKA

U NVČ může stát ve větě zobecňující slovo, jež je týmž větným členem, jako NVČ. Zobecňující slovo nahrazuje všechny NVČ. Nejčastěji se v roli zobecňujících slov užívají slova **все, всі, ніхто, ніщо, скрізь, усюди, завжди, ніколи, ніде** apod.

Zobecňující slovo může stát před NVČ i po nich.

Pokud je ve větě zobecňující slovo, píše se před NVČ dvojtečka, a po nich pomlčka:

*1. Голос Духа чути **скрізь: по** курних **хатах** мужицьких, **по верстатах** ремісницьких, **по місцях** недолі й сліз. (І. Франко.)*

*2. 5. **Луки, гори,** пишні **сади — все** зелене і принишкле. (О. Гончар.)*

Pokud jsou mezi zobecňujícím slovem a NVČ užita jiná slova a části vět, píše se dvojtečka před prvním NVČ: ***Скрізь** червоно**: на небі, і на узгір'ях, і на горі.*** *(Марко Вовчок.)*

Někdy jsou NVČ z obou stran odděleny pomlčkou. V takovém případě se NVČ vyslovují se zvýšenou intonací: *І **все те — і** штормуюче **море, і** голубіюче **небо, і** далекі, ледь окреслені **хмари —** пройняте легеньким серпанком рухливого туману. (Ю. Збанацький.)*

Občas, nejčastěji v administrativním a vědeckém stylu, se před NVČ píše dvojtečka i tehdy, kdy ve větě není zobecňující slovo (jeho roli zde plní sloveso). Taková dvojtečka však není nutná:

*1. На пароплав, що пливе по річці, діють**: сила тяжіння, виштовхувальна сила** води, **сила тяги** гвинтів, **сила опору** води.*

*2. На простому, батьком змайстрованому столі їх чекає**: і святий хліб, і картопля, і** варена **кукурудза, і голубці.*** *(М. Стельмах.)*

Pokud u zobecňujícího slova stojí slova **а саме, як-от, наприклад,** pak se před nimi píše čárka, po nich dvojtečka: *Всяке птаство**, як-от:** деркачів, перепілок, куликів, курочок — можна було викосити косою в траві.* *(О. Довженко.)*

https://www.youtube.com/watch?v=hX3vDaF8NZM

CVIČENÍ

1. Спробуйте правильно розставити розділові знаки у реченнях.

1) Я найбільше захоплююся такими шкільними предметами математикою історією інформатикою.
2) Мене цікавить тут усе і книги і журнали і газети.
3) На будинках на деревах на парканах всюди червоний відблиск.
4) Ми вивчали різні поезії Т. Шевченка як от «Заповіт» «Садок вишневий коло хати» «За сонцем хмаронька встає».
5) І все це і річка і дерева і трава нагадувало мені далекі дні.

2. Перебудувати речення, щоб узагальнювальне слово стояло перед однорідними членами речення.

1) І родина, і школа, і мисливці – усі повинні піклуватися про охорону нашої чарівної природи.
2) Рідні місця, знайомі хатки, садки, доріжки – усе те миготить в очах, у голові думки будить...

3. Поставте потрібні розділові знаки.

1) Ніде не було й лялечки, в небі стояв повний місяць, він то ховав свій блідий вид у хмарках то знову горів ясно й світло, освітлюючи їм шлях.
2) Друг або ворог правда або неправда, середини не визнавала, чим іноді аж страхала матір і змушувала задумуватись батька.
3) Але і море і безмежний степ і безліч морських чайок кожної ночі приходять в мою кімнату сняться мені і кличуть-зовуть до себе.
4) А над морем пропливали чайки. То поодинці то парами то трійками а то й цілими табунами.
5) Небо було ясне та синє та глибоке.
6) Взимку ясен брався інеєм або олив'яною ожеледицею і скрипів важко, ламаючи холодну броню на своєму тлі.
7) Благословенна ріка моя! Як назвати тебе – братом чи сестрою а чи хрещеним батьком моїм чи рідною матір'ю?
8) Кожна людина повинна мати свій сад або принаймні посадити хоч одне дерево.
9) Зрідка накрапав дощ і скоро перестав.
10) Верби та дами з містечка наділи зелені вуалі – і ті і другі роблять весну. Вітер хитає верби й вуалі і робить їх схожими.

4. Знайдіть помилки в пунктуації. У разі потреби скористайтеся довідкою.

1) Ще мить тому і земля і небо й гори були сірими, неначе вкриті шаром попелу. (Максим Кідрук "Бот".)
Між однорідними членами, з'єднаними повторюваними (двічі й більше) сполучниками **і…і (й… й), та… та, ні… ні (ані… ані), то… то, чи… чи, чи то… чи то, або… або, не то… не то, хоч… хоч** ставиться кома.

2) Похмуро поглядаючи в мій бік, хлопець смикнув із землі листок подорожника, засунув до рота, і почав жувати. (Ірен Роздобудько "Арсен".)
1. Кома ставиться між однорідними головними та другорядними членами речення, крім означень, з'єднаними безсполучниковим зв'язком, як непоширеними, так і поширеними:
2. Кома не ставиться, якщо єднальний (**і, й, та = і**) або розділовий (**чи, або**) сполучники вжиті один раз

3) Потім один по одному до тебе підходять дітлахи, підлітки, юнаки, і дорослі, щоби з тобою сфотографуватися. (Ірена Карпа "Фройд би плакав".)
Між однорідними членами речення кома не ставиться, якщо сполучник **і (й), або, чи, та (= і)** вжитий однин раз.

4) Хлопчик мав гарну фігуру широкі груди міцні ноги накачаний прес. (Максим Кідрук "Бот".)
1. Якщо у реченні є узагальнююче слово, то перед однорідними членами ставиться двокрапка.
2. Ставиться кома між однорідними головними та другорядними членами речення, крім означень, з'єднаними безсполучниковим зв'язком, як непоширеними, так і поширеними.

5) Можна виокремити жінок, які стоять тут головно не для того, щоб позбутись непотребу, й заробити, а й щоб отримати порцію сонця на кінчик носа, й поспілкуватись із сусідками тимчасовими, й постійними. (Петро Яценко "Дерево бодхі".)
1. Після узагальнювального слова перед однорідними членами речення ставиться двокрапка.
2. Між однорідними членами речення кома не ставиться, якщо сполучник **і (й), або, чи, та (= і)** вжитий однин раз.

6) Льокен перекинув через стіну свій компактний рюкзак і накрив колючий дріт тонким, вузьким, гумовим килимком. (Ю Несбьо "Таргани".)
Кома не ставиться між неоднорідними означеннями, що характеризують предмет з різних боків.

7) Нарівні з вікном тьмяно біліли припорошені пилом, розквітлі акації. (Олесь Гончар "Жайворонок".)
Кома не ставиться, якщо дієприкметниковий зворот уживається перед прикметником чи дієприкметником.

8) В кімнату зайшла мати: висока, чорна й незмірно худа така, якою стане через п'ятнадцять років сама Олександра. (Валерій Шевчук "Дім на горі".)
Коли однорідні члени з попереднім узагальнювальним словом стоять у середині речення, то перед однорідними членами ставиться двокрапка, а після них — тире, якщо далі продовжується просте речення.

9) А зараз я піду, посплю, бо попереду безсонна ніч… (Микола Братан "Танго над лиманом".)
Між двома дієсловами в однаковій формі, перше з яких указує на рух, а друге — на мету цього руху, кома не ставиться (відповідно такі члени речення не є однорідними).

10) Попереду й позаду ліворуч та праворуч, скрізь, куди не глянь, простяглися безмежні простори незайманих дюн. (Максим Кідрук "Подорож на Пуп Землі".)
Якщо однорідні члени речення з'єднані сполучниками **і (й), та (=і)** в пари, то кома ставиться тільки між парами.